

Riina Liikanen

maa- ja metsätalousministeriö
lausunto annettu lausuntopalvelussa
VN/14858/2024

VESILAITOSYHDISTYKSEN LAUSUNTO KUIVUUSRISKIEN HALLINNAN KANSALLISISTA SUUNTAVIIVOISTA

Vesilaitosyhdistys (VVY) on vesihuoltolaitosten toimialajärjestö. Jäseninäemme on noin 300 vesihuoltolaitosta kattava noin 90 % maamme vesihuollosta. Järjestetty vesihuolto kattaa tällä hetkellä talousveden osalta yli 90 % ja jätevesien johtamisen ja käsittelyn osalta yli 80 % Suomen väestöstä. Vesilaitosyhdistys on yksi Huoltovarmuusorganisaation vesihuoltopoolin sopijatahoista ja vesihuoltopoolin toimisto sijaitsee Vesilaitosyhdistyksessä.

Vesilaitosyhdistys kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Kuivuusriskien hallinnan kansallisista suuntaviivoista. Pidämme tärkeänä, että on laadittu suuntaviivat kansalliselle kuivuusriskien hallinnalle Suomessa ja että kuivuusriskien hallintaa ryhdytään toteuttamaan ennakoivasti, siten ettei kuivuudesta johtuvia ongelmia jouduta ratkaisemaan akuutisti, jolloin ratkaisukeinot ovat kapeampia ja kustannukset korkeammat.

Kuivuusriskien hallinnan esitetään koostuvan kolmesta mielestämme tarpeellisesta osa-alueesta: ennakkovaroitukset ja indikaattorit, haavoittuvuus- ja riskitarkastelut ja riskienhallinta- ja valmiussuunnitelmat. Näiden osa-alueiden välillä on yhteyksiä ja riippuvuussuhteita, jotka on kuivuusriskienhallinnan suunnittelussa ja toteutuksessa otettava huomioon.

Vesilaitokset tarvitsevat haavoittuvuus- ja riskitarkasteluista tietoa kuivuuden esiintymisestä ja vaikutuksista alueellisesti ja paikallisesti vedenhankinnan osalta nyt ja tulevaisuudessa. Haavoittuvuus ja riskitarkastelujen tieto on edellytys vesihuoltolaitosten oikeasuhtaisille, tarvittavissa kohteissa toteutettaville ja tehokkaille riskienhallintatoimenpiteille, joilla turvataan vedenhankintaa. Vedenhankintaa turvaavat riskienhallintatoimenpiteet, tyypillisesti lisävedenhankinnan hankkeet, edellyttävät vuosien selvityksiä, suunnittelua ja lupaprosesseja. Jotta tarvittavat hankkeet saadaan toteutettua ja käyttöön ennen kuivuuden kokemista, tieto lisävarautumisen tarpeesta tarvitaan vesilaitoksille mahdollisimman pian. Yhdyskunnan vedenhankinnan turvaamiseksi tarvittavien hankkeiden lupaprosessien jouhevuus pitää myös varmistaa, jotta ne eivät viivytä tärkeitä hankkeita merkittävästi.

Akuutin kehittyvän kuivuustilanteen ennakkovaroitukset ja indikaattorit puolestaan ovat tärkeitä syötteitä valmiussuunnitteluun ja valmiussuunnitelmien mukaisen toiminnan käyttöönottoon. Käytännössä ennakkovaroitusten ja kuivuusindikaattoreiden pitäisi mahdollistaa toimijoiden, esimerkiksi vesilaitosten oikea-aikainen valmiussuunnitelmien mukainen toiminta kuivuustilanteessa tai sen uhatessa.

Valmistelutyössä on määritelty neljä suuntaviivaa tukemaan kuivuusriskien hallinnan edistämistä Suomessa. Haluamme tuoda esiin seuraavat huomiot esitetyistä suuntaviivoista:

Suuntaviiva 1: Kuivuudesta johtuvia riskejä hallitaan ennakoivasti, tarvelähtöisesti ja kustannustehokkaasti.

Kuivuusriskienhallinnan kustannustehokkuuden varmistamiseksi, kohdassa todetaan perustellusti, että pitää keskittyä korkeamman kuivuusriskin alueisiin. Tämän varmistamiseksi pitäisi olla menettelyt, esimerkiksi vesienhoidon suunnittelun yhteydessä, jolla varmistetaan, että

näiden alueiden toimijoille menee viranomaisilta tieto korkeasta riskistä ja tarvittaessa ohjausta kuivuusriskienhallintaan.

Kohdassa mainitaan vesilaitosten velvoite hallita riskejä talousveden tuotantoketjussa. On syytä huomata, että terveydensuojelulain velvoitteet kattavat talousveden kautta aiheutuvat terveysriskit, lähinnä talousveden laadun. Kuivuudella voi olla vaikutuksia siihenkin, mutta terveydensuojelulain velvoite ei suoraan kata kuivuusriskienhallintaa, vaan tämän velvoitteen voi katsoa tulevan vesihuoltolain yleisen häiriötilanteisiin varautumisen velvoitteen kautta. Sosiaali- ja terveysministeriön tarjoama WSP-työkalu kattaa nykyään myös toimitusvarmuuteen liittyvät asiat, mikä tukee osaltaan myös kuivuusriskienhallintaa. Koko lausunnolla olleessa dokumentissa on syytä tarkistaa terveydensuojelulain mukaiset vaatimukset ja terminologia. Viittaus WSP:iin ei ole lainsäädännön mukainen.

Suuntaviiva 2: Riskienhallinnassa otetaan huomioon kaikki kuivuudesta kärsivät sektorit, luonto ja valuma-alueenäkikulma.

Kohdassa todetaan tarve kehittää tai luoda vedenoton ja -jakelun prioriteettilistoja laitoksille tai mahdollisesti säädöksiin riskienhallinnan edistämiseksi ja konfliktitilanteiden ehkäisemiseksi. Vesilaitosyhdistyksen mielestä vesilaki antaa riittävän lainsäädännöllisen tuen veden ottamisen priorisointiin ja yhteensovittamiseen sekä kuivuustilanteessa toimimiseen. Yhdyskuntien vedenhankinta ja riittävän vedensaannin varmistaminen ovat kaikissa tilanteissa kriittisen tärkeitä ja ne pitää kuivuustilanteissa priorisoida ja pyrkiä varmistamaan ja tähän vesilaki ohjaa. Nämä periaatteet on syytä kirjata alueellisiin kuivuusriskienhallinnan suunnitelmiin ja varautumissuunnitelmiin, mikä varmistaa kansallisesti yhdenmukaisen toiminnan, ennaltaehkäisee paikallisia ristiriitoja ja tukee paikallisia toimijoita oman toiminnan suunnittelussa ja priorisoinnissa. Emme näe tarpeelliseksi säätää nykyistä yksityiskohtaisemmin vesihuoltolaitosten kuivuusriskeihin varautumisesta ja häiriötilannesuunnittelusta. Yleinen velvoite häiriötilanteisiin, myös kuivuuteen, varautumiseen on riittävä ja jättää tarvittavan liikkumavaran paikallisten ja alueellisten erityispiirteiden huomioon ottamiseen. Sen sijaan olisi tarpeen tarkastella mahdollisuutta priorisoida vedenkäyttöä ja antaa vedenkäyttäjille ohjeistuksen lisäksi määräyksiä vedenkäytön rajoittamiseen, mitä nykyinen lainsäädäntömme ei mahdollista.

Suuntaviiva 3: Riskienhallinta tulee kytkeä tai sisällyttää olemassa oleviin suunnitelmiin ja prosesseihin sekä arvioida uudelleen riskienhallintatarvetta säännöllisin välein.

Kohdasta puuttuu maininta kuivuusriskienhallinnan suunnittelun kytkemisestä vesienhoidon suunnitteluun, mikä mielestämme on luontevin ja olemassa oleva prosessi asian edistämiseksi. Vesienhoidon suunnittelussa pitäisi tunnistaa ja ottaa huomioon alueelliset ja paikalliset kuivuusriskit. Tarvittaessa ELY-keskusten koordinoimana pitäisi laatia alueelliset erityispiirteet, alueen eri sektorit ja toiminnot huomioon ottava ja yhteistyötä ja yhteensovittamista edellyttävä alueellinen kuivuusriskienhallinnan suunnitelma. Tämä alueellinen suunnitelma ohjaisi ja tukisi toimijoiden omaa kuivuusriskienhallinnan suunnittelua.

Lisäksi haluamme nostaa esiin seuraavat yksityiskohtaiset huomiot:

Luvun 3.1 sektorikohtaisissa riskeissä mainittujen osa-alueiden lisäksi kuivuus voi heikentää myös pohjaveden laatua. Lisäksi on syytä mainita riskinä kuivuudesta aiheutuvan vesihuollon häiriön laajempi vaikutus ja merkitys yhdyskunnan toiminnalle kotitalouksissa, palveluissa ja teollisessa tuotannossa.

Toimenpiteet liittyen haavoittuvuus- ja riskitarkasteluihin, Kuivuuden vaikutusten tarkempi arviointi ("kuivuusriskiatlas")

- Sykellä ja alueellisilla ELY-keskuksilla on tietoa ja osaamista arvioida kansallista, alueellista ja paikallista kuivuusriskiä nyt ja tulevaisuudessa. Lisäksi viranomaisilla on tieto veden saatavuudesta ja vedenotosta alueittain. Nämä tiedot ovat edellytys vesihuollon kuivuusriskien arviointiin, joten kuivuuden vaikutusten arviointi vesihuoltoon pitää tehdä yhteistyössä toimialan edustajien ja viranomaisten kanssa. Mielestämme vesihuollon alueellisten ja paikallisten kuivuusriskienarvioinnissa pitää vastuutahona olla myös ELY-keskus.

Toimenpiteet liittyen haavoittuvuus- ja riskitarkasteluihin, Kuivuusvalmiusharjoitukset

- Huoltovarmuuskeskus ja vesihuoltopooli järjestävät myös harjoituksia, joten ne voisi mainita vastuutahoina.

Toimenpiteet liittyen riskienhallinta- ja valmiussuunnitelmiin

- Vesihuoltolaitosten lisäksi pitää varmistaa, että myös viranomaisilla ja tietyillä veden käyttäjillä on valmiussuunnitelmat ja viranomaisilla kyky ohjata ja tehdä tarvittavia ja lainsäädännön mahdollistamia päätöksiä mahdollisissa kuivuustilanteissa. Toimenpiteitä tarvitaan myös näiltä tahoilta.

